

Parodidomen
C-201/13 Deckmyn ./ . Vandersteen
och dess förhållande till svensk rätt

8 oktober 2014

Karin Cederlund
Sandart&Partners Advokatbyrå KB

Sandart&Partners

Infosoc-direktivet

Undantag i de ekonomiska rättigheterna

Art 5.3 (k)

Medlemsstaterna får föreskriva undantag eller inskränkningar i de rättigheter som avses i artiklarna 2 och 3 i följande fall:...

k) Användning i karikatyr-, parodi- eller pastischsyfte.

Frågorna

- 1) Är “parodi” ett självständigt unionsrättsligt begrepp?
- 2) Ska en parodi uppfylla följande villkor eller ha följande kännetecken?
 - egen originalitet
 - inte kunna tillskrivas upphovsmannen till ursprungsverket
 - humoristiskt eller förlöjligande syfte
 - ange källan
- 3) Ska ett verk även uppfylla andra villkor eller ha andra kännetecken för att kunna betecknas som parodi?

Svaren (1)

Parodi är ett självständigt unionsrättsligt begrepp

Svaren (2-3)

En parodis väsentliga kännetecken är

- dels att den erinrar om ett existerande verk, samtidigt som den märkbart skiljer sig från det verket,
- dels att den har ett humoristiskt eller förlöjligande syfte.

Svaren (2-3)

Begreppet parodi förutsätter dock inte att parodin

- måste uppvisa egen originalitet förutom att märkbart skilja sig från det originalverk som parodieras,
- rimligen måste kunna tillskrivas någon annan än upphovsmannen till originalverket,
- måste avse originalverket eller
- måste nämna källan till det parodierade verket.

Om “parodi” föreligger måste sedan göras en skälig avvägning

- Mellan å ena sidan rättighetshavarnas intressen och å andra sidan yttrandefriheten
- Alla omständigheter i det aktuella fallet måste beaktas för att säkerställa att tillämpningen av parodiundantaget respekterar denna skäliga avvägning

Alla omständigheter...

Rättighetshavarna anser att teckningen förmedlar ett diskriminerande budskap (prövas nationellt)

Principen om icke-diskriminering

(Rådets direktiv 2000/43/EG av den 29 juni 2000 om genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung (EGT L 180, s. 22), artikel 21.1 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna)

”*Mot den bakgrunden*” har rättighetshavarna i princip ett berättigat intresse av att det skyddade verket inte förknippas med ett sådant budskap

?

- Invägningen av “alla omständigheter” kan tangerad den ideella rätten
- Den ideella rätten är dock inte harmoniserad
- Förutsättningar att motsätta sig tillämpning av parodiundantaget avseende de ekonomiska rättigheterna
- Förutsättningar för intrång i den ideella rätten

?

Beaktar definitionen av parodi
yttrandefriheten i tillräcklig mån?

Kravet på humoristiskt syfte. Ska humoristiska syften
gynnas framför exempelvis politiska? (se NJA 1975 s 679
“Sveriges Flagga”)

Kravet på att parodin i märkbar mån ska skilja sig från
originalverket (jfr SOU 1956:25 sid 136 f)

NJA 1975 s 679 “Sveriges Flagga”

Ossiannilssons dikt (en rad) och Hugo Alfvéns musik

Sången användes med annan text med politiskt budskap på grammofonskiva och i texthäfte

Inte parodi:

Texten följer inte alls originalet, med något undantag

Texten ger uttryck för bitterhet och förtvivlan över krigshändelser i ett annat land

Ingen avsikt att dra löje över fosterländska eller andra inslag i hymnen

Argumentet om mer liberal tolkning vid användning i politisk propaganda godtogs ej

Det upphovsrättsliga skyddet värnar om enskildas intressen och ett sådant syfte kan i varje fall inte medföra att skyddet för upphovsmän som står utanför de politiska meningsskiljaktigheterna ska inskränkas

Intrång ideella rätten

SOU 1956:25 sid 136 f

“... ja, även om travestin är mycket närgången,
kanske följer förebilden i långa stycken ord för ord,
har det överallt städse ansetts, att travestier och
liknande äro självständiga verk, icke bearbetningar.”

?

Beaktar definitionen av parodi
rättighetshavarnas intressen i tillräcklig mån?

Inget krav på att annan än upphovsmannen kan
tillskrivas/omnämmande av källan

Kommersiella utnyttjanden, t ex reklam? (Svea hovrätt T 9946-02
“Spermaharen”)

Svea hovrätt T 9946-02 “Spermaharen”

“Killinggängets” webbplats

www.spermaharen.passagen.se/fonus parodierade
Fonus webbplats.

Invändning om parodi med kommersiella syften

Olika syften – parodin ett självständigt verk

Det svenska parodiundantaget

SOU 1956:25 s 124

“att ett verk göres föremål för *travesti* eller *parodi*. Sådana förfaranden har av gammal hävd ansetts tillåtna”

SOU 1956:25 sid 136 f

“ansetts, att travestier... äro självständiga verk, icke bearbetningar. Avgörande härför är... att travestin har ett helt annat syfte än bearbetningen, icke vill som denna begagna förebilden för att nå en effekt av liknande slag utan fullföljer ett för förebilden helt främmande syfte”

NJA 2005 s 905 “Alfons Åberg”

15 repliker ordagrant från Alfons Åberg böcker växelvis med
12 repliker från filmen Pusher

Framstår som att Alfons medverkar narkotikahandel m.m.

Definitionerna av parodi och travesti är inte helt fasta och vedertagna, men klart är under alla omständigheter att principen måste vara tillämplig i fall när någon genom att förvränga ett känt verk till form eller innehåll åstadkommer en produkt, vilken framstår som avsedd att skapa en komisk effekt som är helt främmande för originalverket.

Ett självständigt verk

Vad gäller i Sverige?

Art 5.3 k) Infosoc är inte implementerad

Det svenska parodiundantag i praxis och förarbeten grundar sig på synen att parodier är självständiga verk, eftersom ursprungsverket och parodin har olika syften; och det även om parodin är mycket närgången.

Numera gäller dock ett harmoniserat originalitetskrav
“upphovsmannens egen intellektuella skapelse”

Vad gäller i Sverige? (forts.)

Numera måste således prövas om parodin är ett uttryck för upphovsmannens egen intellektuella skapelse.

Om så är fallet föreligger inget behov av parodiundantag i ekonomiska rättigheterna. Ideella rätten bedöms för sig (NJA 2005 s 905)

Om så inte är fallet - beroende rätt eller intrång i de ekonomiska rättigheterna. Ideella rätten bedöms för sig.

Om parodiundantaget i Infosoc skulle implementeras i svensk rätt kommer humoristiskt syfte (alltjämt) uppställas som krav. Parodin måste vidare erinra om ursprungsverket, men samtidigt märkbart skilja sig från detta för att undantaget ska bli tillämpligt, jfr SOU 1956:25 sid 136 f. Skälig avvägning av samtliga omständigheter.

Marknadsrätt och känneteckensrätt

Se t.ex. MD 2001:15

”Marknadsdomstolen förbjuder Estline AB vid vite av tvåhundrafemtiotusen (250 000) kr att vid marknadsföring av resor använda reklamfilmskaraktärerna ”LottoÅke” och ”Oddset-PG” på det sätt som skett i den påtalade marknadsföringen eller på väsentligen samma sätt.”

Karin Cederlund

Advokat, Partner

Mobil 0702 70 67 80

karin.cederlund@sandart.se

Karin Cederlund

Sandart & Partners Advokatbyrå KB

Besök: Norrlandsgatan 20

Box 7131, 103 87 Stockholm

Tel 08-440 68 00

Sandart&Partners

sandart.se

Sandart&Partners